

Nema mnogo razlike između holivudskih producenata i balkanskih političara

Proslavljeni režiser Milčo Mančevski vratio se na neke od zanimljivih epizoda svoje karijere od studentskih dana u Njujorku, govorio o režiji epizode kultne serije „The Wire“, zašto je prekinuo rad na filmu „Tri kralja“ i saradnju sa Harvijem Vajnstinom i kako je na rođendanu Mika Džegera doživio da mu frontmen Rolingstonsa prepričava film

Razgovarao Branko Rosić

Devedesetih godina kada su izveštaji sa Balkana bili pretežno mračni i crne boje, jedna vest je toliko odudarala. Na prestižnom filmskom festivalu u Veneciji Milčo Mančevski je osvojio Zlatnog lava sa svojim prvim filmom „Pre kiše“. Istina, ovaj rodni Skopljanac je u tom trenutku već imao dugogodišnju kilometražu u Americi, kao student a onda i kao režiser muzičkih spotova od kojih je jedan osvojio MTV nagradu a magazin *Rolling Stone* ga uvrstio u 100 najboljih spotova svih vremena. Taj njegov debi film *Njujork tajms* je uvrstio u 1.000 najboljih ikada snimljenih.

Intervju je raden povodom prikazivanja njegovog poslednjeg filma „Vrba“ u Beogradu. Razgovor su pratile demonstracije sa obližnjeg trga, pa je bilo normalno da to uđe u prvo pitanje...

Evo, dok ovo pričamo, nedaleko od nas je protest žena u Beogradu, i vaš film „Vrba“ koji gledamo večeras je priča o ženama, tačnije o tri žene.

Da. U svim filmovima imam ženske junake, a u prethodnim filmovima „Majke“ i „Bikini mun“ ženski likovi su centralni. Ponekad dok radim na scenariju pomislim: „Šta ako ovaj lik ne bude muškarac, nego žena?“ Ali to nije važno kod kritike,

jer sam muškarac, a to nije baš „moderno“ u poslednje vreme.

Vi ste 1983. otišli u Njujork. Da li ste dobili stipendiju?

Nisam dobio stipendiju od moje države, već od američkog univerziteta. U to vreme u Skoplju nije bilo studija režije. Hteo sam da studiram u Poljskoj, ali ste tada morali biti državni stipendista, a ja to nisam uspeo. Iako sam bio dak generacije, državnu stipendiju su dobili oni sa boljim vezama. I onda sam krenuo da tražim školu u Americi i primili su me. Zbog uspeha sam dobio i stipendiju od univerziteta. Ispalo je bolje.

Kako vam je tada izgledao Njujork? To su zanimljive godine?

Njujork je prestonica sveta, centar. To je uvek jedan strašno zanimljiv grad. Nisam u njemu bio sedamdesetih godina i mislim da je to bio najzanimljiviji period tog grada. Muzička scena je bila interesantna, delovi Menhetna, Bronksa, Bruklina

Film „Pre kiše“ snimio sam kao stranac. Veoma često su ga najavljivali kako savršeno objašnjava rat u Jugoslaviji. Ja se s tim nisam slagao

bili su u lošem stanju, ali su bila otvorena vrata za umetnost. Kada sam se došlo osamdesetih u Njujork, već je počela finansijska renesansa grada što je značilo da postaje skup, da u njega dolazi previše japija, da grad postaje „diznifikovan“. Kraljevi kao Ist Vilidž ili Tribeka, koji su ranije bili malo rastureni, postaju bogati, šminkerski i šik. Sećam se da sam jednom u parku video na klupi pankera sa krestom, a pored njega je sedela ukrajinska baba u šlafroku i papučama. Ali osamdesetih godina je krenula ta „diznifikacija“ Njujorka koja još uvek traje. Grad je postao skup i mnoge stvari su nestale, puno interesantnih ljudi je istisnuto iz grada.

Kao na primer legendarni klub CBGB.

Da, nema CBGB-a, na njegovom mestu je sada galerija turističkog tipa, a pored je banka... Kad sam prvi put bio u tom klubu, otišli smo pre same svirke jer smo se plašili da će napolju postati opasno. Bili smo preplašeni klinici.

Tih godina Njujork je opasan grad?

Postojali su delovi grada koje si izbegavao, metro je bio opasniji noću... Mogli su da te napadnu na ulici, mada je moje jedino iskustvo kad su me napali pištoljem bilo u Rlo de Žaneiru, a ne u Njujorku. Tada je u proseku bilo šest ubistava dnev-

no u Njujorku. Međutim, u svim većim gradovima u Americi je bilo opasno, kriminal se iz nekih razloga popeo u nebesa. Imao sam prijatelja, bio je krupan čovek, napali ga u metrou nožem i uzeli mu pare. On odlazi u policijsku stanicu da bi prijavio napad i pljačku. A ispred stanice naleće na prizor u kome policajci gledaju u otvorenu haubu policijskih kola. Neko im je ukrao akumulator.

Jeste li sačekali svoje sugradane Leb i sol u CBGB-u?

Da, sedeo sam na zvučniku.

Pisali ste iz Njujorka za najpoznatiji jugoslovenski rok magazin Džuboks. Da, radio sam intervju i putopise za *Džuboks* i *Rok*.

Malopre ste spomenuli policijski automobil pa sam se setio da ste vi režirali jednu epizodu serije „The Wire“, po nekima najbolje TV serije svih vremena. Kako je došlo do toga?

Producent serije Bob Kolsberi je bio moj prijatelj sa kojim sam nekoliko godina pre „The Wire“ pokušavao da skupim sredstva i snimim film „Prašina“. On je bio ozbiljan njujorški producent koji je za vreme Vijetnamskog rata bio marinac. Producirao je film „Mississippi Burning“, „Ride with the Devil“, ozbiljne filmove. Upoznao sam ga kad sam ga intervjuisao za poziciju linijskog producenta dok sam pripremao za Universal film po knjizi Patriše Kornvel. Javio mi se nekoliko godina kasnije i rekao da radi jako dobru i zanimljivu seriju. Odgovorio sam da me ne interesuje, ali sam ipak iz poštovanja prema njemu na kraju prihvatio. I na kraju mi je bilo drago. „The Wire“ je serija koja je izglasana za najbolju seriju svih vremena, a za to je najzaslužniji scenario Dejvida Sajmona. Mi smo samo opsluživali scenario. Meni je najvažnije da stojim iza onoga što potpisujem kao režiser. Da vredi i da mogu da to gledam i kroz deset godina. A kada producent ima final cut, onda ne znaš kako će na kraju da bude.

Pa ko zaista radi montažu u Americi?

Reditelj radi sa montažerom, ali može producent da preuzme projekat u svakom trenutku, a to se često i dešava. Odnosno da naloži reditelju izmene koje padaju na pamet njemu ili distributeru. Znam mnoge filmove koji su tako promenjeni. Bukvalno svaki film prođe kroz proces te-

Kada sam se doselio osamdesetih u Njujork, već je počela finansijska renesansa grada što je značilo da postaje „diznifikovan“

stiranja pred publikom, pa se onda vrati na doradu, a sve sa ciljem da bude što komercijalniji. A režiranje na epizodi serije „The Wire“ sam prihvatio jer sam verovao producentu, a i hteo sam da vidim kako izgleda raditi za HBO.

Vi ste snimali prvu sezonu, i tada niste mogli da znate da radite na seriji koja će postati kulturna?

Nisam, i to je bilo interesantnije jer da je već krenula serija verovatno ne bih prihvatio rad na njoj. Meni su nudili da radim na seriji „Red i zakon“ ali to je već bilo toliko etablirano i vrlo verovatna je bila mogućnost da dođeš na snimanje a producent ti kaže da ne smeš da staviš kameru gde si zamislio. Inače, snimanje „The Wire“ je bilo kao desant jer radiš epizodu koja kao da je igrani film koji traje jedan sat a snimanje traje devet dana, što je nenormalno malo. Filmovi od sat i po se snimaju oko četrdeset ili pedeset dana. Snima se kraj prethodne epizode, a ti već dolaziš sledeći dan da kao novi režiser snimaš novu.

U seriji „The Wire“ glavna uloga je Dominik Vest koji će kasnije „eksplodirati“ u seriji „Affair“.

Da, a pored njega i Idris Elba. Odlični glumci. Ja sam bio jedini reditelj na serijama koji je insistirao i posle puno muka dobio da radi probu s glumcima, a to se tamo nikad ne radi jer košta.

Zašto ste odbijali neke filmove i ponude za koje bi mnogi režiseri dali sve?

Shvatio sam da ne mogu da napravim filmove kakve sam hteo. Taj koji plaća ima potpunu kontrolu i nad kreativnim delom posla.

Da li to rade Tarantinu?

Verovatno ne. Možda su mu radili na početku, a sada verovatno ne. Mislim da je on jedan od retkih koji je uspeo da se izbori za to pravo. Možda se i njegov ukus poklapa sa ukusom producenata. A ja ne pregovaram dobro jer ako neko takne u nešto što je meni svetinja, onda nastane

razlaz. Ratovao sam nekoliko puta i obično napuštao projekat.

Koji su to bili filmovi?

„Tri kralja“. Počeo sam da razvijam taj film i radio na tome tri ili četiri meseca, ali smo se razišli oko lokacija.

Najpre smo krenuli da pripremamo u Maroku što može da simulira Kuvajt (gde se dešava radnja filma). A onda su došli iz produkcije i rekli da će se snimati u Australiji. Verovatno je u pitanju bio neki korporacijski razlog. Rekao sam da to neće ličiti na Kuvajt već na „Mad Maxa“. Oni su insistirali i ja sam napustio. Svaki studio u Holivudu mi je nudio projekat. Kolumbija mi je nudila „Seme zla“ sa Bredom Pitom, Vornor braders „Perfektno ubistvo“, rimejk Hičkoka. U tom sam procesu zaključio da u Holivudu kao režiser nemam kreativnu slobodu kakvu ima evropski režiser i da producent ili distributer može da ti menja film kako mu se prohte. To me ne zanima, jer mi je moja umetnost svetinja.

Nikada vam nije bilo žao? Recimo da ste sve to uradili i zaradili i da sad pričamo u vašoj vili u Kaliforniji a ovaj diktafon kupi šum vode iz bazena?

Zavisli koja je cena tog bazena. Nemaš kontrolu nad svojom umetnošću, znači nad svojim radom. Nisu ni ti ljudi iz Holivuda bogzna kako prijatni. Jedino što dobiješ su pare. Mislim da je to i naša pothlepa. Da imamo više publike, veće honorare, što je lepo, ali nije najvažnije.

A niste „loše prošli“ jer ste izuzetno cenjeni svetski režiser, dobili ste Zlatnog lava u Veneciji, nalazite se u svetskim enciklopedijama.

Najdublje je to što staviš na platno i da stojiš iza toga. Zadovoljan sam i ne bih mogao da zamislim bolje. Idem od toga kako se osećam, a osećam se puno bolje dok sada razgovaramo, ili dok snimam u nekoj zabiti u Makedoniji nego kako sam se osećao kada sam trošio dnevno desetine hiljada dolara tuđih para razvijajući projekte u Holivudu, prerađujući scenarija, planirajući projekte za Paramount ili Vorners ili Juniverzal.

Zašto ste prekinuli rad na filmskoj adaptaciji Patriše Kornvol?

To je bila knjiga i postojao je scenario za koji su mislili da treba da se radi i trebalo je zajedno to da razvijemo. Ona je naj-

55

INTERVJU MILČO MANČEVSKI

prodavaniji ženski pisac uz Agatu Kristi i Džej Kej Rouling. I sedimo ona i ja nedelju dana u apartmanu hotela „Votergejt“ i pišemo. Posle par dana mi kaže: „Bolje ti završi sam, ja se ovde osećam kao da sam zaključana sa Amadeusom.“ Što sam više radio na scenariju, to sam više shvatao da je suština tog konkretnog romana šuplja. A glavni razlog mog odlaska iz tog projekta je taj što sam hteo da snimim svoj film „Prašina“. Vodila me je u Virdžiniju da vidim mesto u kojem je stvorila glavni lik iz romana koji je patolog. Ona je kao mlada radila kao sekretarica u mrtvačnici. Mislio sam, ići ćemo kolima, kad ono dolazi helikopter ispred hotela. Ona tako živi.

Kakva je bila epizoda sa Džegerom?

Džeger je imao producentsku kuću i nudili su mi projekte. Intenzivno su hteli da radim biografiju fotografkinje Tine Modoti. Kako bi me pridobili, zvali su me na rođendan Mika Džegera. Tu je bilo tridesetak ljudi i upoznaju nas. Džeger je bio heroj moje mladosti. Pored njega stoji njegov producent Don Vos. Džeger se okreće prema njemu i počne da mu prepričava svoj film „Pre kiše“. Gledam kako

Džeger prepričava svoj film i pomislim da sad mogu da se penzionišem.

Gde ste živeli kada se raspadala Jugoslavija?

U Njujorku i sve sam to pratio iz *Njujork tajmsa*. Kao stranac. Zato sam i film „Pre kiše“ snimio kao stranac, a veoma često su ga najavljivali kako savršeno objašnjava rat u Jugoslaviji. Ja se s tim nisam slagao.

Posetio sam Makedoniju 1992. Napustio sam jednu državu, a vratio se u drugu. U Sarajevu sam bio na kraju rata kada se nije više pucalo, ali je sam grad bio pod opsadom. Vidiš i dobro i zlo. To je bilo prvo izdanje filmskog festivala organizovanog dok je grad još uvek bio pod opsadom.

Iz Njujorka ste kao student radili intervju sa američkim muzičarima za Džuboks iz Jugoslavije, a onda ste kasnije kao režiser radili mnoge spotove.

Radio sam puno spotova pre nego što sam počeo da režiram filmove. Uradio sam trideset ili četrdeset spotova u Njujorku. Jedan mali spot je dobio MTV nagradu, a i magazin *Rolling Stone* ga je uvrstio među 100 najboljih spotova svih vreme-

na. Bio je to spot za bend Arrested Development. Crnobeli spot snimali smo u Atlanti, a ja sam bio na početku karijere.

Na osnovu tog spota zasuli su me ponudama. Radio sam za Black Sheep, pa spot za saundtrek filma „White Man Can't Jump“ sa Vudijem Harelsonom i Veslijem Snajpsom. Ali kad sam krenuo da radim igrane filmove, prestao sam sa spotovima.

Snimate filmove, izdajete knjige, predajete na renomiranom američkom univerzitetu... Kako biste sebe opisali?

Nema mnogo razlike između holivudskih producenata i balkanskih partija i balkanskih političara. I s jednim i s drugima imam sam bliske susrete. Bio sam na crnoj listi makedonskih političara, zamerili su mi što nisam želeo da radim po narudžbinama. Nisam pristao da radim po narudžbini niti sa holivudskim producentima. Radujem se filmovima koje radim, uživam u putovanjima, u razgovorima sa novim ljudima. Mnogo čitam, gledam NBA, igram basket... Pošto živim u Njujorku a radim u Evropi, mogu sebe da opišem kao Njujorčanin – gastarbajter u Evropi. **N**